

Jsmé i po dvou letech války stále energeticky závislí na Rusku?

HN 16.4.2024

Tomáš Jungwirth Březovský

autori@hn.cz

Okamžitě po zahájení ruské invaze na Ukrajinu bylo jasné, že energetika Česka i dalších východoevropských států má vážný problém. Po dvou letech se konečně zhmotňuje plán na nezávislost na dodávkách z Ruska. Cesta k němu ale není přímočará. Mnohá z řešení, která mají oslabovat ruský vliv, jej ve skutečnosti dále prohlubují.

Minulý týden, kdy Ukrajina čelila dalším ničícím útokům Ruska na energetickou infrastrukturu, uvedla českým státem vlastněná společnost Mero, že meziročně stoupl podíl ruské ropy dovážené k nám na 58 procent. To je ve světle dění poměrně alarmující zpráva. Výhled už ale vypadá optimističtěji. Díky právě prováděné modernizaci a navýšení kapacity ropovodu TAL z italského Terstu, který Česko iniciovalo, bychom se do poloviny příštího roku měli stát zcela nezávislí na dodávkách ropy z Ruska. Ty nahradí surovina z Kazachstánu, Libye, Ázerbájdžánu, USA a dalších zemí.

Bezmála dvoumiliardový projekt financuje Mero, které sebevědomě prohlašuje, že z něho státu nevznikají žádné finanční závazky. Ve skutečnosti jej však tato dlouhodobě výrazně zisková státní firma platí z dotace z Národního plánu obnovy, což zákonitě vyvolává otázky ohledně účelnosti a udržitelnosti vynaložených veřejných peněz. Ty tak nejen přispívají na vysokoemisní infrastrukturu, ale také pomáhají zhodnocovat majetek spoluvlastněný Shellem, ExxonMobilem či OMV. Jedním z podílníků ropovodu TAL je navíc i ruská státní Rosněft, což vede k situaci, kdy zbavování se závislosti na ruské ropě dílčím způsobem zvyšuje hodnotu ruského majetku.

Obdobné paradoxy a dilemata přináší potřeba jaderného paliva pro české elektrárny. Pod radarem obvykle zůstává, že Česko vyjednalo a realizovalo rychlé dodávky palivových článků z Ruska bezprostředně po jeho útoku na Ukrajinu, v očekávání sankcí a zhoršující se mezinárodní situace. Poslední dodávky z Východu pak přijely teprve v loňském roce. Mezi tím proběhly soutěže na západní dodavatele, kde zvítězil americký Westinghouse, v případě

Temelína spolu s francouzskou firmou Framatome. Ta ovšem výrobu palivových článků bude realizovat na základě licence od ruského Tvelu vlastněného státním Rosatomem. Jinými slovy, ruské jaderné palivo bude v Česku (ale také v Bulharsku či na Slovensku) zčásti nahrazováno palivem sice nominálně francouzským, ovšem stále vyráběným pod ruskou licenci.

Veselejší není situace ani u dodávek fosilního plynu. Zatímco přesně před rokem se mohlo ministerstvo průmyslu a obchodu pochlubit, že do Česka za předchozí kvartál nepřitekly žádné ruský plyn, letoš nic takového oznámit nemůže. Už od října 2023 jej totiž někteří obchodníci začali na českém území prodávat a na přelomu roku jeho podíl na dodávkách přesáhl 60 procent. Tedy přibližně. Přesná čísla totiž nejsou k dispozici, což souvisí s tím, že na plyn neexistují záruky původu – a obchodníci si nad tím myjí ruce. Státní správa tento vývoj odůvodňuje tržními dynamikami – fosilní plyn z Východu je zkrátka levnější a dostupný a státy jako Maďarsko nebo Rakousko se od ruských dodávek nikdy neodhodlaly odpojit.

Jedinou cestou, jak se ruského plynu zbavit, by byla tvrdá regulace dodávek. To je postup, který by byl na společném evropském energetickém trhu novinkou. Zatímco ostatní už uznávají, že společná akce ke snížení odběru je třeba, francouzská vláda pod vedením Emmanuela Macrona se k ničemu takovému nemá – jde koneckonců o ceny komodity a také dlouhodobé kontrakty francouzské TotalEnergies, která má vlastní obchodní zájmy na Sibiři.

Jak se tedy ukazuje, ruská energetika je chobotnicí, která se vplétá do té evropské mnoha různými způsoby. Zatímco se snažíme některé uzly rozvázat, jiná chapadla se nás mohou chytit o to pevněji. Správnou cestou tedy může být zkusit je useknout jednou provždy.

Samozřejmě to může vést k určitým nepříjemnostem včetně dalšího dílčího zdražení energetických zdrojů. Je to přijatelná cena za to, že nebudeme nadále financovat ruský válečný průmysl, který nás dlouhodobě přímo ohrožuje.

Autor je analytikem Výzkumného centra Asociace pro mezinárodní otázky